

ARTICULUS QUARTUS

De duellis.

Inter præcipua hominis officia erga alios merito connumeratur obligatio nihil efficiendi adversus vitam proximi, cui e regione opponitur duellum, quod nihil aliud est, saltem prout hodie usurpatur, nisi *certamen duorum, vel plurium privata auctoritate susceptum, designatis loco, tempore, patris et armis ad pugnandum*. Ad duellum tamen, prout jure canonico ac pœnis ecclesiasticis subest, quædam conditiones requiruntur, de quibus theologi.

Si universim accipiantur duella, seu potius singularia certamina, non unius sunt generis. Nam ea

a) Suscipi queunt inter duos vel plures milites duarum nationum, apud quas actuale bellum viget; quod quidem, si auctoritate publica locum habeat, ut finis bello imponatur, licitum evadit, tum quia ad justitiam belli revocatur, tum quia, hac ratione, belli mala mitiora fiunt.

b) Alia sunt, quæ suscipiebantur olim inter nobiles equites, vel ludi, vel fortitudinis, ac dexteritatis in armis ostendendi gratia magno apparatu hujuscemodi duella locum habebant, atque conductum præmium per manus, ut plurimum, nobilioris alicujus fœminæ conferebatur victori, qui vel plures lanceas frangebatur, aut plures equites ex equo dejiciebat. Quod si plures equites simul cum pluribus ex adversa parte congregiebantur, certamina hujuscemodi *torneamenta* (torneos) audiebant; si vero singuli cum singulis, *justas* (justas) appellabant. Porro, cum certamina illa non sine vitæ et membrorum discrimine locum haberent, illicita revera sunt, quamvis minorem malitiam quam usurpata hodie quodammodo præ se ferant ¹.

¹ "Entre le duel du xvi siècle, et le duel du xix, inquit Laurentie, il y a toute la différence de l'exaltation au calcul, de

c) Medio quoque ævo vigerunt certamina singularia, quæ auctoritate publica suspiciebantur ad lites tum civiles, tum criminales dirimendas, quæ *judicia Dei* audiebant. Ab eis, sicut et a præcedentibus, semper abhorruit Ecclesia, quæ idcirco paulatim, et prout per temporum conditionem licuit, eadem evellere curavit, ac tandem duella cuncta privata auctoritate suscepta severissimis pœnis mulctavit ¹.

d) Tandem duella, prouti hodie usurpantur, quibus duo homines auctoritate privata, adhibitis testibus, congregiuntur, sive usque ad primam sanguinis effusionem, sive usque ad unius mortem. Ac de his præsertim procedit subjecta

THESIS

Duellum privata auctoritate initum legi naturali, principiis socialibus, ac rectæ rationi adversatur.

Prob. I.^a pars. Ex jure naturæ tenemur non violare do-

l'enthousiasme au scepticisme. On s'est tué long-temps avec frénésie; on s'est tué ensuite avec modération; on a fini par se tuer avec précaution. Ce n'est pas que les idées d'honneur se soient rectifiées; c'est plutôt qu'il n'y a plus guère d'honneur. Le duel était un reste de chevalerie, il est devenu à peu près une forme convenue d'assassinat." *Encyclop. du XIX siècle.*, t. x, pag. 609.

¹ "L'Eglise trouva cette institution parmi ces peuples lorsque elle commença à exercer son influence sur eux, sans être à même tout d'abord de l'abolir... en s'efforçant de la rendre utile en introduisant une procédure régulière à la place du duel judiciaire. Son action législative atteignit son apogée à cet égard dans le Concile de Trente. D'après le décret du Concile, les duellistes et ses seconds, et quiconque a pris part à la conclusion ou à la exécution d'un duel, sont, *ipso facto*, frappés d'excommunication, et le Pape seul peut les en relever; en outre, la sepulture ecclésiastique est refusée à celui qui a succombé. En même temps, le Concile excommunique les souverains temporels qui accorderaient sur leurs terres un lieu pour le combat singulier. Il voulait évidemment ainsi proscrire les tournois, et il y réussit." *Goschler, Diction. encyc. de la Theol. cath.*, art. *Duel*, t. VII.

minium et jus Dei supra vitam et membra hominis; sed per duellum auctoritate privata susceptum violatur ejusmodi Dei dominium; etenim homo, qui duellum offert, aut suscipit, dat veniam alteri, aut sibi jus arrogat homicidium, aut membrorum ablationem perpetrandi, immo vero suicidii reus efficitur, quatenus voluntarie et absque sufficienti causa se ipsum committit discrimini vitæ amittendæ; ergo duellum, non solum adversatur legi naturali, sed quodammodo implicat simul mælitiam homicidii et suicidii, quibus lex naturalis et Dei jura violantur. 2.º Duellum adversatur naturali inclinationi, qua homo sponte ad benevolentiam, amorem et misericordiam erga alios fertur: quid namque magis abhorrens ab hujusmodi naturæ humanæ inclinatione quam cruentam mortem alteri inferre, idque levi plerumque de causa, ob quam integra familia in luctum et miseriam conjicitur? ¹

Prob. 2.^a pars. Unum e præcipuis principiis socialibus illud est, quo delictorum et criminum vindicta et punitio auctoritati publicæ ac tribunalibus reservatur; secus enim civilis societas consistere nequiret, quoniam ipsa ejus fundamenta convellerentur, si cuique privato homini liceret sibi ipsi justitiam et jus dicere; atqui hæc lex fundamentalis societatis directe violatur per duellum auctoritate privata susceptum, ut patet: duellum ergo hujusmodi e regione pugnat cum ipsis principiis socialibus.

Prob. 3.^a pars. Nam 1.º non modo rationi, sed æquitati naturali repugnant mortem infligere ob injuriam levissimam, et fortasse nullam, ut non raro contingit in duellis; quandoquidem primaria regula justitiæ ea est, quæ præcipit, ut pœna respondeat culpæ, quod in duellis privatis fere nunquam eve-

¹ Jure merito proinde ipsemet Rousseau scribit: "Je les regarde (duella) comme le dernier degré de brutalité où les hommes puissent parvenir. Celui qui va se battre de gaieté de cœur n'est à mes yeux qu'une bête féroce, qui s'efforce d'en déchirer une autre; et s'il reste le moindre sentiment naturel dans leur âme, je trouve celui qui perit moins à plaindre que le vainqueur." *Nouvelle Helois.*, lettre 47.

nit, præsertim cum non justitiæ, sed vindictæ amore et ulciscendi animo duellantes congrediantur. 2.º Quia duellum, ut plurimum, offertur et acceptatur ad conservandum honorem, aut ad ostendendam animi fortitudinem. Ast verus honor, non in ore, verbis, aut opinione hominum est positus, sed in eo, quod homo justitiæ et virtuti firmiter adhæreat, nec ab eis divelli patiatur hominum verbis, aut contumeliis, ut enim optime agebat Seneca ¹: «verba contumeliosa, alia negligenda, alia deridenda sunt.» Similiter, vera animi fortitudo adesse nequit, nisi pericula adeantur, non ob privatum commodum, aut vindictam, sed juxta virtutis, legis ac justitiæ moralis normam. Quod quidem ipsimet ethnici philosophi, cordatiores quoad hoc plurimis christianis, agnoverunt. Audiatur Cicero ²: «Ea animi elatio, quæ cernitur in adeundis periculis et laboribus sustinendis, si justitia vacat, pugnatque, non pro salute communi, sed pro suis commodis, in vitio est.» «Non audiendi, subdit, qui graviter irascendum inimicis putant, idque magnanimi et fortis viri esse censent. Nihil enim laudabilius, nihil magno et præclaro viro dignius placabilitate atque clementia.»

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Obj. 1.º Homo jus habet ad propriam dignitatem et æstimationem apud societatem conservandam et propugnandam; sed quandoque hæc dignitas et æstimatio apud societatem non nisi duello tueri et conservari possunt: ergo... ³

¹ *De ira*, lib. 3.º, cap. 11.

² *De offic.*, lib. 1.º

³ Ita objicit Lerminier, qui duellum ut licitum, immo ut jus inalienabile hominis pro opugnare non veretur his verbis: "L'homme n'existe socialement que s'il est estimé de lui-même et des autres; et il doit toujours retenir le droit de venger lui-même ces outrages que la société ne nous permet pas de pardonner. La loi ne saurait désarmer à ce point l'individu; et pour tout homme libre, ce droit est inalienable."

Resp. dist. maj. *Utendo mediis legitimis*, conc.; *utendo mediis illegitimis et intrinsece malis*, neg. Et neg. min. In quavis societate recte constituta adsunt, vel adesse debent media legalia ad propriam dignitatem et veram æstimationem aliorum tuendam et conservandam, dum ab alio graviter læditur, quin ad duellum confugere opus sit. Quod si ea non adessent, adhuc non liceret provocare ad duellum, cum includat essentialem inordinationem moralem, quam adhibere ut medium ad æstimationem, vel aliud bonum physicum quærendum, illicitum prorsus est.

Obj. 2.º simul instando. Licitum est honorem tueri etiam cum morte ejus, qui auferre conatur: sed in duello quandoque homo concreditur ad honorem propugnandum; ergo...

Resp. omissa maj., dist. min. Ad honorem *falsum* propugnandum, conc.; honorem *verum*, neg. Revera illi, qui ajunt, se duellum acceptare, vel duello congregi, ut honorem tueantur, non alium honorem intelligunt, nisi eum, qui enascitur ex falsa et gratuita opinione eorum, apud quos ignavi animi habetur, qui cruentam mortem alteri homini non infert propter levem quandoque injuriam. Cæterum, verus honor, quippe qui justitiæ, virtuti, ac legi innititur, a nemine auferri, multo minus duello, quod legi, virtuti, ac justitiæ adversatur, propugnari potest.

Obj. 3.º Contingere potest, ut injuria vindicanda ejus sit conditionis, quæ, si ad tribunalia deferatur, gravior reddatur propter publicitatem et scandalum; ergo saltem in eo casu licitum erit injuriam duello vindicare.

Resp. 1.º neg. ant. Etenim, experientia ipsa teste, publicitas circa causas duelli et scandala exinde profluentia augescunt super ea, quæ ex tribunalium processu et forma originem ducunt. Et revera quidem, experimur ac videmus quotidie, duellum fere nullum accidere, quin hominum curiositas circa ejus causas maxime excitetur.

Resp. 2.º neg. cons. Etiam si daretur casus, in quo major publicitas ex tribunalibus quam ex duello oriretur, minime idcirco licitum redderetur duellum, tum quia id esset veluti

per accidens, tum quia satius est incommoda quædam, quæ ex civili societate occasionem ducunt, tolerare quam ejus leges fundamentales transgredi, prout transgrediuntur per duellum, tum præsertim quia ejusmodi major publicitas licitum minime reddere potest, quod legi naturali adversatur ac intrinsecam malitiam moralem sibi vendicat.

ARTICULUS QUINTUS

De officiis hominis erga seipsum.

Hominis officia omnia erga seipsum hoc uno veluti capite et universali officio continentur: *conservare et perficere naturam, et vires sibi ab Auctore naturæ collatas*. Ex quo fundamentali officio hominis erga seipsum tamquam consecretaria profluunt:

1.º Officium se ipsum perficiendi quoad mentem seu vires cognitrices. Homini namque collata est ratio veluti fax quædam totius vitæ intellectualis et moralis; ac proinde primum ac præcipuum ejus officium est, animum exornare per scientias, artes, vel saltem notitias eas, sine quibus ejus vita, qua humana et moralis, consistere nequit. Ad officium hocce revocantur, seu potius ex illo derivantur, tum officium eligendi illum vitæ statum, qui propensioni, conditioni, ac reliquis adjunctis cujusque congruat; tum officium acquirendi scientiam, quæ statui, muneribus, dignitatibus, aut functionibus, quæ quis amplectitur, res pondeat atque sufficiat.

2.º Officium perficiendi seipsum per virtutes morales, quoad quidem homini competit, qua ens morale; immo vero ad hoc, tamquam ad finem proprium, reliqua hominis officia referre atque ordinare oportet, tum quia perfectio moralis reliquas necessario præsupponit et includit, tum quia est præparatio et via ad ultimam et supremam hominis perfectionem in futura vita.

Officii hujus consecretarium est illud, quod respicit affectuum, seu passionum sensitivæ partis rectum usum. Quam-

vis enim ejusmodi animi affectus non sint ex propria natura moraliter mali, prout Stoici autumabant, sunt tamen motus ejus conditionis, ut, nisi rationis et voluntatis imperio regantur et temperentur, malitiam moralem facile induant, ac in vita hominem pertrahant.

3.º Officium conservandi vitam, corpus, hujusque membra et incolumitatem; cui sane officio e regione opponitur sui ipsius occisio vel suicidium, ut ajunt, quod, quia ut licitum habuere quidam, ac nostra ætate nimium invaluit, confutare oportet.

THESIS

Suicidium est peccatum gravissimum, cum lege naturæ ac recta ratione pugnans.

Prob. 1.º Legi naturali, ac rectæ rationi adversatur illud, quo violantur Dei jura et dominium, ac ipsa inclinatio spontanea naturæ humanæ: atqui sic se habet suicidium. Nam 1.º vita et mors hominis in manu solius Dei sunt, penes quem est vitam et existentiam homini concedere; qui proinde easdem ut donum et depositum a Deo receptum tueri et conservare tenetur; quod si secus faciat, in Deum peccat, jus ac dominium ejus violando. Egregie ad rem D. Thomas: «Vita est quoddam donum divinitus hominis attributum, et ejus potestati subjectum, qui occidit, et vivere facit. Et ideo, qui seipsum vita privat, in Deum peccat, sicut qui alienum servum interficit, peccat in dominum ejus, cujus est servus». 2.º Quia suicidium directe opponitur inclinationi illi naturali imis naturæ humanæ visceribus vehementissime insculptæ, qua ad vitam vitæque conservationem spontaneo impetu et appetitu fertur.

Prob. 2.º Qui seipsum occidit, irrationabiliter ac inique agit, tum contra seipsum, tum contra societatem. Contra seipsum, quia, ut vitet mala quædam præsentis vitæ, eligit

¹ *Sum. Theol.*, 2.^a 2.^æ, q. 64, art. 5.º

mortem, quæ est omnium malorum maximum respectu vitæ præsentis, et, quod pejus est, incurrit mala et pœnas alterius vitæ, in qua a Deo punietur, tum ob admissum scelus suicidii, tum quia hujus vitæ malis ad iram et desperationem usus est, non ad exercitium virtutis, prout recta ratio, et Deus simul præcipiunt.

Contra societatem: hæc namque, sicut plurima in nos confert beneficia, ita jus habet, ut eidem, qua ratione possumus, inserviamus, ac obsequia præstare parati simus. Ut enim optime argumentatur D. Thomas ¹, «quælibet pars, id quod est, est totius. Quilibet autem homo est pars communitatis, et ita id, quod est, est communitatis: unde in hoc, quod seipsum interficit, injuriam communitati facit.»

Corollarium:

1.^m Ex dictis facile colligitur, causam præcipuam, ac veluti primariam suicidii, hac nostra ætate, esse carentiam veræ fidei, ac indifferentismum religiosum, tam speculativum, quam practicum. Vix namque suicidium concipi potest in homine, qui aut sciat, suicidas gravissimis ac æternis pœnis post mortem puniri a Deo, vel catholicæ religionis fidem et præcepta mente et corde complectatur, quippe qui et a suicidio tamquam a gravissimo peccato abhorrebit, simulque ope sacramentorum et orationis vires accipiet ad mala quævis hujus vitæ fortiter ac ad futurum meritum perferenda. Cui sane rei adstipulatur quoque experientia, qua observare licet, suicidii frequentiam præfatæ causæ respondere ²; idque sive populorum, sive singularium hominum conditio præ oculis habeatur.

¹ *Loc. cit.*

² Apposite ad rem habet Debreyne: «Reina esta enfermedad (el suicidio) particularmente en los pueblos donde la fe y las convicciones religiosas son casi nulas, y no ejercen, por consiguiente, en la población sinó poquísima influencia. La experiencia tiene probado que en todas las naciones el suicidio es más frecuente á proporción que disminuye el sentimiento religioso...»

„La otra gran llaga de la sociedad, y acaso la más incurable,

2. Ergo nunquam licet seipsum ex intentione occidere, nec etiam ad vitandum periculum peccati, seu consensus in tentationem, quia, ut docet D. Thomas ¹, «nulli licet seipsum occidere ob timorem ne consentiat in peccatum, quia non sunt facienda mala; ut veniant bona, vel ut vitentur mala, præsertim minora, et minus certa: incertum enim est, an aliquis in futurum consentiat in peccatum, potens est enim Deus hominem quacumque tentatione superveniente liberare a peccato.» Quapropter rejicienda prorsus sententia Bergier, dum suicidium ob præfatum periculum admissum, non modo ut licitum, sed ut actum heroicum amoris erga Deum habet ².

origen á la vez de un infinito número de males, es la ignorancia de la religión, y hasta de las primeras verdades religiosas y morales... En tal estado de degradación, ignora su fin y su destino, ignora á Dios, se ignora á sí mismo y en nada cree, porque todo lo ignora... Es muy singular que sea más frecuente el suicidio en los pueblos á medida que se retira de ellos el Catolicismo, y que se desconozca generalmente en los que la religión se observa y se practica exactamente. El suicidio era desconocido en España mientras este pueblo ha sido observador sincero de la religión católica y la ha practicado exactamente. Observad lo sucedido en Inglaterra, tierra clásica del suicidio desde que el catolicismo ha sido de ella desterrado., *Pensam. de un croy. cat.*, pag. 189 et seq.

¹ *Loc. cit.*, ad 3.^m

² En ejus verba, quæ sane nescio quomodo ab hispano ejus Dictionario expulso non sunt: «Preferir, pues, la muerte á una tentación violenta y á un peligro inminente de ofender á Dios, no es un crimen. sino un rasgo de amor á Dios elevado al más alto grado.» *Dict. cit.*, art. *Suicidio*. Porro, S. Pelagia, aliæve martyres, quæ ne jacturam castitatis paterentur, aut ne in manus militum venirent, mortem oppetierunt ex instinctu Spiritus Sancti, aut speciali inspiratione Dei, qui vitæ et mortis est arbiter et dominus, excusandæ sunt, minime vero ex doctrina Bergier, quæ e regione opponitur doctrinæ D. Thomæ in textu allatæ; immo etiam doctrinæ ejusdem respectu mulieris, cujus castitas in periculum vertitur. Audiantur

Quod si adsint exempla martyrum, aut aliorum hominum, quorum suicidia excusare opus sit, ea non ad normam sententiæ Bergier, sed ex speciali Dei impulsu aut revelatione, vel ex ignorantia, vel ex perturbatione rationis ex metu, vel alio simili effectu exorta, existimare oportet.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Obj. 1.º Vita hominis est donum seu beneficium ipsi a Deo collatum; atqui licet homini renuntiare donis ac beneficiis, quæ eidem conferuntur; ergo... Ita Montesquieu, qui suicidium propugnavit ut licitum in *Epistolis Persicis*, quamvis postea sententiam mutasse videatur ¹.

Resp. disting. min. *Si usus tantum et administratio doni concedatur*, neg.; *si vitæ dominium homini a Deo concessum fuisset*, conc. Ex demonstratis satis liquet, Deum nobis concedere vitæ donum et beneficium quoad depositum et administrationem, ast minime quoad dominium et plenam potestatem vitæ et mortis, quæ apud Deum solum permanet.

Obj. 2.º cum eodem Montesquieu. Suicidium nullam implicat violationem ordinis universi, aut legum divinæ Providentiæ; namque, ut ille habet: «¿nunquid Providentiæ ordinem violaverim, si materiæ modificationem immutem?... Quando e corpore mens mea soluta fuerit, nihil detrimenti inde capiet orbis universi ordo et dispositio;» ergo...

ejus verba: «Similiter etiam, non licet mulier ise ipsam occidere, ne ab alio corrumpatur; quia non debet in se committere crimen maximum, quod est sui ipsius occisio, ut vitet minus crimen alienum; non enim est crimen mulieris per violentiam violatæ, si consensus non adsit. Constat autem, minus esse peccatum fornicationem, vel adulterium, quam homicidium, et præcipue sui ipsius, quod est gravissimum... est etiam periculosissimum, quia non restat tempus, ut per pœnitentiam expietur.»

¹ Nempé, in opere *Esprit des lois*, lib. 14, cap. XII.

Resp. dist. ant. Ordinis *physici* universi, conc.; ordinis *moralis*, neg. Integra objectio æquivocationi innititur, qua ordo physicus cum ordine morali confunditur. Suicidio enim, non secus ac aliis peccatis et criminibus, leges morales universi ac divinæ Providentiæ violantur, quin idcirco opus sit, simul perturbari leges físicas, quibus naturæ ordo subicitur.

Obj. 3.º Si suicidium eam sibi vendicaret malitiam, quam thesis supponit, ut illicitum a veteribus philosophis habitum fuisset; sed apud veteres philosophos suicidium, non modo ut licitum, sed ut actus virtutis prædicatur; ergo...

Resp. 1.º Actuum moralium bonitas et malitia, non ex philosophorum opinione, sed ex rei natura ac conformitate et discrepantia cum lege dijudicanda sunt. Nec mirum, quosdam ethnicos philosophos in re hac, sicut in aliis bene multis, iisque gravissimis, a veritate aberrasse. Quosdam, inquam, nam

Resp. 2.º neg. min. Etenim, si Stoicos et Epicureos excipias, plurimi e veteribus ipsis philosophis, iique nobiliores, suicidium reprobarunt ¹, nec eum ut veræ fortitudinis actum habuerunt.

Obj. 4.º Ubi abest liberum rationis iudicium, non adest

¹ Et revera quidem Pythagoras docebat: "Injussu Imperatoris (id est Dei) de præsidio et statione vitæ non esse descendendum., Apud Stanley, lib. 2.º, epig. 56, cui adstipulatur Socrates, qui apud Platonem in *Phæd.* sic loquitur: "Id mihi, o Cebes, recte dici videtur, Deum quidem curam habere nostri, nos vero homines unam quamdam ex possessionibus esse Deorum. ¿Nonne, igitur, et tu, si quod ex mancipiis tuis seipsum perimeret, irasceris illi, et si potestatem haberes, pœna quadam afficeret?,"

Plato item: "In custodia quadam positi sumus, nec docet, quemquam ex ea seipsum solvere, neque auferre., *Phæd.*

Orator Romanus: "Piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis; nec injussu ejus, a quo ille est vobis datus, ex hominum vita migrandum est., *De Repub.*, lib. 6.º

Aristoteles: "Mori, ut pauperiem, vel dolorem, vel molestum

peccatum; sed in suicidio abest liberum iudicium rationis, utpote ex amentia originem ducens; ergo...

Resp. Ulro concedimus, suicidium ex actuali amentia seu perturbatione integra rationis originem posse ducere, ast minime assentimur hodiernis medicis, qui, ut hujus criminis horrorem, ac pœnarum Ecclesiæ severitatem effugiant, indiscriminatim affirmant, suicidium non nisi ex amentia tamquam ex causa oriri. Id namque aperte pugnat cum experientia, qua videmus, suicidia quædam perpetrari pleno rationis usu, prout ostendunt adjuncta, quæ crimen et præcedunt, et comitantur. ¿Quis etiam inficiari audebit, Catonem, ex. gr., sui compotem fuisse, dum seipsum occidit? Vera itaque causa suicidii, ut plurimum, non ea est, quam medici autumant, sed ea potius, quam supra diximus, nempe, carentia veræ fidei, ac indifferentismus religiosus et practicus, quæ nostra ætate christianas ipsas nationes corrodunt.

ARTICULUS SEXTUS

De contractibus.

Cum jura ac officia privatorum civium ad invicem ex eorum contractibus seu conventionibus sæpe oriantur, oportebit, aliquid nos exponere circa eorum naturam et species.

Contractus in communi definiri potest: *Consensus duarum vel plurium personarum in aliquid, exterius patefactus, obligationemque vel juridicam, vel moralem inducens quoad alterutrum saltem ex contrahentibus.* Qua in definitione consensus præcipuam causam exprimit jurium officiorumque ex convenientibus profluentium.

quidpiam fugiamus, fortis viri minime est, sed potius timidi., Lib. 3.º, ad Nicom., cap. xi.

Adstipulantur ipsi poetæ, quos inter noster Martiali: "Rebus in adversis facile est contemnere vitam—Fortiter ille facit, qui miser esse potest., Lib. 2.º, epig. 57.

a) Unde quicumque liberi ac conscientis consensus exsortes se habent, ut sunt animalia, et etiam homines rationis usu carentes, sicut pueri, amentes, etc., ineundi contractus inepti itidem exstant:

b) Natura et extensio jurium officiorumque, ex contractibus profluentium, naturæ ac conditionibus mutui consensus, conventionem ipsam pariens, communiter respondent.

Notandum est, quod spectato duntaxat jure naturali, præter nonnullorum contractuum propriam rationem habitudinemque ad positivum jus, consensus ad contractus generatim validitatem requisitus sufficiens aderit, dummodo perfectam absolutamque coactionem necessitatemque ac naturalem determinationem *ad unum* excludat, quin oporteat relativam insuper, metu aliisve similibus causis inductam, abesse.

Ideo autem additur in definitione *duarum vel plurium personarum*, quia nemo secum contractus init, cum humanum verbum duorum seu alterius alteri colloquentis notionem involvat.

Sunt quidam contractus quibus minimum conventionis inest, prout est simplex promissio, quæ in promittente tantummodo obligationem parit, debitum, nempe, morale potius aut naturale quam civile proprieque juridicum: quapropter in contractus definitione apponuntur illa verba *obligationem vel juridicam, vel moralem inducens quoad alterutrum saltem ex contrahentibus*. Profecto, si stricte ac philosophice loquamur, recte dici posset, contractum quemlibet, in utroque paciscente obligationem aliquam gignere; nam etiam in simplici promissione, sicut in donatione, gratificatus munere gratitudini ex debito obstrictus evadit, vi naturalis legis aut (si velis) juxta universalem ethicum ordinem.

Communiore essentialiaque contractus requisita hæc sunt:

a) quod ipsius objectum aptum sit seu congruens, prout sunt communiter loquendo res et facta contrahentis dominio subiecta; b) quod subjectum capax sit paciscendi seseque per pactionem ligandi, quod quidem rationis usum in eo

præsertim ac præ omnibus requirit: c) quod liber legitimusque consensus adsit ex parte contrahentium, eo quod mutuus hujusmodi consensus præcipua causa est, ac quasi sufficiens ratio immediata contractus, qua talis, officiorumque eidem annexorum. Qui sane consensus non liber tantum atque ad invicem, verum etiam et interior simul et exterior esse debet: unde, si ex errore, fraude, violentia, etc., procedit, insufficiens plerumque habebitur ad validum contractum constituendum.

Diversarum contractuum pecierum dinumeratio, propriæque ipsorum naturæ, conditionum et effectuum expositio, juris peritos ac morales theologiæ dissertatores attinet. Nostri ergo muneris hoc solum superest, ut præcipuas contractuum distinctiones seu species delibemus, videlicet:

1.º *Nominati* et *innominati*: quorum priores propriis nominibus exprimuntur ac distinguuntur, ut emptio, venditio, census, locatio, etc.; alteri vero speciali nomine carent, et quatuor his modis designari solent; *do ut des*, ita tamen ut non pecunia detur, tunc enim nominatus jam fieret,—*do ut facias*,—*facio ut des*,—*facio ut facias*.

2.º *Gratuiti*, in quibus obligatio alterum tantum contrahentium afficit, sicut in simplici promissione contingit, et in quibusdam donationibus; et *onerosi*, quos obligatio ex justitia consequitur ex duorum pluriumve parte, prout in emptione, censu, etc., accidit. Contractus gratuitus etiam *unilateralis* cognomen ferre solet; onerosus autem *bilateralis* itemque *synalagmaticus* vocatur.

3.º *Nudi et vestiti*: quorum illi naturalem secum ferunt obligationem non tamen juridicam vel civilem actionem in foro externo, sicut in innominatis, saltem antequam rati aut executione consummati habeantur ab aliquo ex paciscentibus: hi vero requisita circumstantiasque in se habent ad inducendam civilem obligationem necessarias ita ut eorum observantia in foro externo et coram iudice repeti queat.

4.º *Absoluti*, qui absque peculiaribus sive præfinitis conditionibus fiunt seu stabiliuntur; et *conditionati*, qui condi-